

ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА КОРПОРАТИВНІ ПРАВА

УДК 347.7

DOI <https://doi.org/10.32782/chc.v051.2023.10>

Вінтоняк Наталія Дмитрівна,

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник

Лабораторії корпоративного права

імені академіка Володимира Луця

НДІ приватного права і підприємництва

ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

КОРПОРАТИВНИЙ СЕКРЕТАР ЯК ПОСАДОВА ОСОБА

Постановка проблеми. Одним з новел корпоративного законодавства спрямованого на адаптацію до законодавства ЄС у сфері корпоративного управління є посада корпоративного секретаря, правовий статус якого деталізовано у новому Законі України «Про акціонерні товариства». Запровадження посади корпоративного секретаря серед органів управління та інших посадових осіб акціонерного товариства спрямовано на упорядкування та удосконалення корпоративних зв'язків у товаристві, а також належну реалізацію акціонерами своїх корпоративних прав та інтересів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання дослідження інституту корпоративного секретаря були предметом дослідження таких вчених як Г. В. Анікіна, Р. М. Гейнц, О. Р. Ковалишин, Н. Ф. Ментух, О. Р. Шевчук та інших вчених.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження правового статусу корпоративного секретаря як посадової особи акціонерного товариства.

Виклад основного матеріалу. Посада корпоративного секретаря в законодавстві ЄС існує вже давно. В національному законодавстві спостерігається поступове посилення ролі корпоративного секретаря. Вважається, що вперше про посаду корпоративного секретаря було згадано у Принципах корпоративного управління, затверджених Рішенням ДКЦПФР № 571 від 11.12.2003 року, згідно з якими посаду корпоративного секретаря товариству рекомендувалося

запровадити з метою ефективного організаційного та інформаційного забезпечення діяльності органів товариства, належного інформування акціонерів та заінтересованих осіб. Аналогічна норма зазначена і в чинних Принципах корпоративного управління, затверджених Рішенням НКЦПФР № 955 від 22.07.2014 року, що мають рекомендаційний характер.

Наступним базовим документом в якому відбулося закріплення інституту корпоративного секретаря став Закон України «Про акціонерні товариства», прийнятий 2008 року, яким передбачалося, що наглядова рада за пропозицією голови наглядової ради у встановленому порядку має право обрати корпоративного секретаря. Корпоративний секретар є особою, яка відповідає за взаємодію акціонерного товариства з акціонерами та/або інвесторами. Однак, у зазначеному законі не приділялося належної уваги питанню інституту корпоративного секретаря. І тільки у Законі України «Про акціонерні товариства», який набув чинності 1 січня 2023 року законодавець деталізував правовий статус корпоративного секретаря.

В першу чергу варто звернути увагу, що законодавець визначив місце корпоративного секретаря, закріпивши його в переліку посадових осіб. Зокрема, у п. 1 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» зазначається, що до посадових осіб товариства належать фізичні особи – голова та члени наглядової ради або ради директорів, виконавчого органу, корпоративний секретар акціонерного товариства, а також голова та члени

іншого органу акціонерного товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу передбачено законом або статутом акціонерного товариства.

Згідно ст. 85 Закону України «Про акціонерні товариства» корпоративний секретар є посадовою особою, яка відповідає за ефективну поточну взаємодію товариства з акціонерами, іншими інвесторами, координацію дій товариства щодо захисту прав та інтересів акціонерів, підтримання ефективної роботи ради директорів або наглядової ради, а також виконує інші функції, визначені цим Законом, статутом акціонерного товариства.

Закон передбачає випадки запровадження посади корпоративного секретаря в акціонерному товаристві в обов'язковому та добровільному порядку. Посада корпоративного секретаря акціонерного товариства в обов'язковому порядку запроваджується в:

1) акціонерних товариствах, цінні папери яких допущені до торгів на організованому ринку капіталу або щодо цінних паперів яких здійснено публічну пропозицію;

2) банках, страховиках, недержавних пенсійних фондах, інших акціонерних товариствах, які є підприємствами, що становлять суспільний інтерес відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;

3) приватних акціонерних товариствах з кількістю акціонерів – власників простих акцій товариства 100 і більше осіб.

Очевидно, запроваджуючи обов'язковість посади корпоративного секретаря законодавець підходить достатньо зважено. Адже, якщо в акціонерному товаристві незначна кількість акціонерів, то може йти мова про те, що посада корпоративного секретаря не є виправданою і може запроваджуватися в добровільному порядку. Натомість запровадження, наприклад, посади корпоративного секретаря у товариствах зі значною кількістю акціонерів спрямована на забезпечення належного інформування та комунікації між учасниками корпоративних відносин.

Корпоративний секретар може виконувати свої функції на підставі трудового або цивільно-правового договору, але такий договір може бути виключно оплатним. Умови такого договору затверджуються наглядовою радою або радою директорів. Договір від імені акціонерного товариства підписується особою, уповноваженою наглядовою радою або радою директорів.

Законодавець дозволяє виконувати функції корпоративного секретаря не тільки особою,

яка перебуває у трудових відносинах з товариством, а й залучати таку особу ззовні. З одного боку, це може позитивно відобразитися на незалежності корпоративного секретаря щодо його відносин з акціонерами і заінтересованими особами та відсутності впливу на нього зі сторони органів управління, а з іншого боку, як зазначає О. О. Рубан, скоріше за все «аутсорсинговий» корпоративний секретар ніколи не зможе бути настільки занурений у внутрішньо корпоративні відносини і настільки користуватися довірою, як штатний працівник [1, с. 88].

Корпоративні секретарі, посада яких в акціонерних товариствах запроваджується в обов'язковому порядку повинні відповідати вимогам до корпоративного секретаря акціонерного товариства, затверджених Рішенням НКЦПФР № 1089 від 28.09.2023 року. Уся інформація щодо відповідності цим вимогам кандидата на посаду корпоративного секретаря має бути перевірена комітетом з питань призначень наглядової ради або ради директорів (за наявності) акціонерного товариства та врахована наглядовою радою або радою директорів при прийнятті рішення про призначення на посаду корпоративного секретаря акціонерного товариства. Крім того, корпоративний секретар, незалежно від того призначається на посаду в обов'язковому чи добровільному порядку повинен володіти необхідними для виконання своїх завдань знаннями, бездоганною репутацією, а також користуватися довірою з боку акціонерів.

До компетенції корпоративного секретаря належить (ст. 87 Закону України «Про акціонерні товариства»):

1) надання інформації акціонерам та/або інвесторам, іншим заінтересованим особам про діяльність товариства;

2) надання статуту акціонерного товариства та його внутрішніх положень, у тому числі змін до них, для ознайомлення особам, які мають на це право;

3) виконання функцій голови лічильної комісії відповідно до статті цього Закону;

4) забезпечення підготовки, скликання та проведення загальних зборів, виконання функцій секретаря загальних зборів та складення протоколу загальних зборів;

5) підготовка та проведення засідань наглядової ради або ради директорів, комітетів наглядової ради або ради директорів, виконання функцій секретаря наглядової ради або ради директорів, складення протоколів засідань наглядової ради або ради директорів;

вої особи юридичної особи складаються з таких обов'язків: діяти в інтересах юридичної особи; діяти в межах своїх повноважень добросовісно і розумно (тобто обов'язок дбайливого / обачного ставлення); утримуватися від дій, пов'язаних зі статусом органу або посадової особи і таких, що несуть вигоду їм особисто або третім особам, без інформованої згоди їх довірителя (юридичної особи); нести відповідальність за протиправну поведінку [5, с. 300].

Р. М. Гейнц зазначає, що корпоративний секретар є суб'єктом фидуціарних обов'язків, оскільки: 1) реалізує від імені товариства обов'язок останнього щодо забезпечення акціонерів інформацією про товариство; 2) на корпоративного секретаря поширюється правило щодо заборони конкуренції (конфлікту інтересів); 3) корпоративний секретар є носієм конфіденційної інформації товариства [6, с. 2.23-2.24].

Велика Палата Верховного Суду України у Постанові від 25 травня 2021 року у справі № 910/11027/18 [7] про стягнення шкоди, заподіяної посадовою особою зазначила, що *«положенням законодавства закріплено обов'язки органів юридичної особи (посадових осіб) (фидуціарні обов'язки) діяти в інтересах юридичної особи, діяти добросовісно, діяти розумно та не перевищувати своїх повноважень, а також відповідальність за їх порушення. Головною метою фидуціарних обов'язків є необхідність забезпечення економічного розвитку підприємства, а відповідно недотримання таких базових обов'язків може призвести до збитків підприємству й зобов'язання їх відшкодувати.*

Таким чином, при застосуванні статті 92 ЦК України слід оцінювати не лише формальну сторону питання – дотримання посадовою особою всіх положень законодавства, статуту, рішень загальних зборів учасників/акціонерів тощо. Адже навіть коли посадова особа формально виконала всі вимоги законодавства та установчих документів товариства, її дії (бездіяльність) можуть не бути добросовісними, розумними та вчиненими в інтересах товариства».

Зважаючи на те, що корпоративний секретар є посадовою особою та на нього покладається виконання фидуціарних обов'язків, може йти мова і про те, що на нього покладається і така відповідальність, як на інших посадових осіб. Однак, поки судова практика щодо питання притягнення

корпоративного секретаря до відповідальності як посадової особи не сформована.

Варто також зауважити, що згідно п. 6, 8 ст. 86 Закону України «Про акціонерні товариства» наглядова рада або рада директорів має право у будь-який час та з будь-яких підстав звільнити корпоративного секретаря або відсторонити його від виконання повноважень. У разі припинення повноважень корпоративного секретаря за рішенням наглядової ради або ради директорів відповідний договір (контракт) з цією особою вважається автоматично припиненим. Зазначене свідчить, що корпоративний секретар може бути звільнений не тільки з підстав передбачених КЗпП України. Зазначені норми надають право уповноваженому органу акціонерного товариства припинити повноваження корпоративного секретаря у будь-який час та з будь-яких підстав. Звільнення або відсторонення корпоративного секретаря відповідно до ст. 86 Закону України «Про акціонерні товариства» є дією уповноваженого органу акціонерного товариства, спрямованою на унеможливлення виконання корпоративним секретарем своїх повноважень. Необхідність такої норми вочевидь зумовлено особливим статусом корпоративного секретаря та виконуваними ним повноважень. Наглядовій раді та раді директорів надано можливість оперативно та у будь-який час реагувати на дії корпоративного секретаря, якщо, наприклад, він виконує свої повноваження недобросовісно чи не в інтересах товариства.

Висновки. В цілому посада корпоративного секретаря в акціонерному товаристві запроваджується з метою покращення ефективності корпоративного управління, передумовою якого є належне та прозоре розкриття інформації про діяльність товариства та налагодження комунікації між органами управління, посадовими особами, акціонерами та заінтересованими особами. Зважаючи на те, що корпоративний секретар є посадовою особою та на нього покладається виконання фидуціарних обов'язків, може йти мова і про те, що він може бути притягнений до відповідальності, як й інші посадові особи. Це пов'язано з його особливим правовим статусом, незважаючи на те, що він не виконує управлінських функцій. Водночас реальний вплив прийнятих змін до корпоративного законодавства можна буде оцінити, коли сформується відповідна судова практика.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рубан О. О. Щодо відповідальності корпоративного секретаря. Законодавство про акціонерні товариства: новації та перспективи: *Збірник наукових праць за матеріалами XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (23 жовтня*

- 2020 року, м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Київ-Івано-Франківськ, 2020. С. 12–15.
2. Анікіна Г. В. Позасудовий захист корпоративних прав міноритарних акціонерів за правом України та Європейського Союзу. Порівняльно-аналітичне право. № 3. 2020. С. 44–49.
 3. Ментух Н., Шевчук О. Корпоративний секретар у системі управління акціонерним товариством: зарубіжний досвід правового регулювання. Підприємництво, господарство і право. № 1. 2017. С. 83–86.
 4. Жорнокуй В. Г. Розумність та добросовісність: світова практика застосування категорій щодо відповідальності членів органів акціонерного товариства за його борги. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 24–29.
 5. Уразова Г. О. Доктрина фідучіарних обов'язків органу або посадової особи юридичної особи. Доктрина приватного права: традиції та сучасність: матеріали ХХ наук.-практ. конф., присвяч. 100-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР, ректора Харків. юрид. ін-ту (1962–1987 рр.) В. П. Маслова (Харків, 4 лют. 2022 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. цивіл. права № 1, Каф. цивіл. права № 2; Нац. акад. прав. наук України, Від-ня цивіл.-прав. дисциплін; Харків. обл. осередок Всеукр. гром. орг. «Асоц. цивілістів України». Харків: Право, 2022. С. 298–300.
 6. Гейнц Р. М. Корпоративний секретар як суб'єкт фідучіарних обов'язків. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей. Випуск 53. 2023. URL: <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/7424/7643>.
 7. Постанова Великої Палати Верховного Суду в від 25 травня 2021 року, справа № 910/11027/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235845>.

Вінтоняк Наталія Дмитрівна

Корпоративний секретар як посадова особа

Автор у статті досліджує інститут корпоративного секретаря, правовий статус якого законодавець деталізував у новому Законі України «Про акціонерні товариства». Запровадження посади корпоративного секретаря серед органів управління та інших посадових осіб акціонерного товариства спрямовано на удосконалення корпоративних зв'язків та забезпечення ефективного корпоративного управління в цілому. Роль корпоративного секретаря полягає в належній взаємодії між органами управління, посадовими особами, акціонерами та заінтересованими особами.

Нормами Закону України «Про акціонерні товариства» визначена компетенція корпоративного секретаря. Водночас додаткові повноваження можуть передбачатися в інших нормативно-правових актах, статуті товариства, положенні про корпоративного секретаря. Відзначається, що корпоративний секретар має право доступу до будь-яких документів акціонерного товариства в межах його компетенції. Це свідчить про те, що корпоративний секретар є носієм конфіденційної інформації.

Автор підкреслює, що як посадова особа, корпоративний секретар повинен дотримуватися й загальних вимог, встановлених законодавцем до посадових осіб. Зокрема, діяти в інтересах товариства, добросовісно та розумно, у межах повноважень, наданих йому статутом акціонерного товариства та законодавством. Зважаючи на те, що корпоративний секретар є посадовою особою та на нього покладається виконання фідучіарних обов'язків, може йти мова і про те, що на нього покладається і така відповідальність, як на інших посадових осіб. Водночас реальний вплив прийнятих змін до корпоративного законодавства можна буде оцінити, коли сформується відповідна судова практика.

У статті відзначається також, що з корпоративним секретарем може укладатися як трудовий, так і цивільно-правовий договір. Водночас норми закону надають право наглядовій раді та раді директорів акціонерного товариства припинити повноваження корпоративного секретаря у будь-який час та з будь-яких підстав. Зазначене свідчить, що корпоративний секретар може бути звільнений не тільки з підстав передбачених КЗпП України. Це зумовлено особливим статусом корпоративного секретаря.

Ключові слова: корпоративне управління, органи управління, посадові особи, корпоративний секретар, акціонерне товариство, фідучіарні обов'язки, відповідальність.

Vintoniak Nataliia

Corporate secretary as an official

In this article, the author explores the institution of the corporate secretary, whose legal status is detailed in the new Law of Ukraine "On Joint Stock Companies." The introduction of the position of the corporate secretary among the management bodies and other officials of a joint stock company aims to enhance corporate relations and ensure effective corporate governance overall. The role of the corporate secretary involves proper interaction between management bodies, officials, shareholders, and interested parties.

The competence of the corporate secretary is defined by the norms of the Law of Ukraine "On Joint Stock Companies". Additionally, additional powers may be stipulated in other regulatory acts, the company's charter, and the regulations of the corporate secretary. It is noted that the corporate secretary has the right to access any documents of the joint stock company within his competence, indicating that the corporate secretary is a holder of confidential information.

The author emphasizes that as an official, the corporate secretary must adhere to the general requirements set by the legislator for officials. This includes acting in the company's interests, conscientiously and reasonably, within the

powers granted to him by the charter of the joint stock company and the legislation. Given that the corporate secretary is an official entrusted with fiduciary duties, it may be argued that similar responsibilities are placed upon them as on other officials. However, the actual impact of the changes made to corporate legislation can be assessed only when relevant legal precedents are established.

The article also points out that a corporate secretary can enter into both employment and civil law contracts. At the same time, the law grants the supervisory board and the board of directors of a joint stock company the right to terminate the powers of the corporate secretary at any time and for any reason. This indicates that the corporate secretary can be dismissed not only for reasons provided by the Labor Code of Ukraine but also due to the special status of the corporate secretary.

Key words: corporate governance, governing bodies, officials, corporate secretary, joint stock company, fiduciary duties, responsibility.